

Józanok csendje
Delírium Csáth Géza novelláiból

Szereplők

Lány:	Homonnai Kata
Pali:	Kovács Krisztián
Krapek:	Hannus Zoltán
Richárd:	Lovas Dániel
Jakab:	Spilák Lajos
Frigyes :	Nagypál Gábor

Zenészek:

Kulhanek:	Ittész Gergely
Manojlovics:	Pozsár Máté
Kelemen Ernő:	Hock Ernő

Zeneszerző :	Mezei Szilárd
Látvány, rendezés:	Mezei Kinga

Asszisztens, ügyelő:	Hajós Eszter
-----------------------------	---------------------

Csáth Géza novellái alapján a 2010-es változat színpadi adaptációját Mezei Kinga készítette.
(a szöveg részleteiben megegyezik a 2004-ben a Belgrádi Szerb Nemzeti Színházban elkészített ,
azonos című előadás szövegével, melynek dramaturgiáját Gyarmati Kata készítette)

Jelenet szerinti szereposztás:

2. Tor:

Maris - Lány

Hentes - Krapek

4. Mint a Kovács Julcsa:

Maris - Lány

Hentes - Krapek

5. Jolán:

Jolán Bátyja - Richárd

Richter Zoltán - Manojlovics

Jolán - Lány

Az öreg - Jakab

Jolán báb - Frigyes

6. Souvenir:

Pali - Pali

Sári - Lány

7. Vágatás:

Pali - Pali

Sári - Lány

Sári apja - Krapek

8. Mese az ikerfiúról:

Pali - Pali

Sári - Lány

10. Borotválkozás:

Richard - Richárd

Jakab - Jakab

14. Tik-tak és légy:

Richard - Richárd

Jakab - Jakab

16. Fekete csönd:

Richard - Richárd
Jakab - Jakab
Apa - Krapek
Anya - Lány
Testvérek - Pali, Frigyes, vagy bábok

17. Gyilkosság:

Péter - Frigyes

18. Rozi:

Krapek - Krapek
Rozi - Lány
Fiatalember - Zenész fiú

22. Csónakosbáb:

Frigyes - Frigyes
Zsidó Asszony - Lány

1. Este

Kocsmában. A berendezés többnyire hordókból áll. Lógnak, lengenek. Félmeztelen férfiak fekszenek a térben. A másnaposság még eléggé uralja a közhangulatot. Körülöttük öt megkötetlen nyakkendő. Nyakkendőjüket keresgetve bolyonganak a térben. Megjelenik egy lány, sok különös ruhadarab, és öt darab zakó van rajta. A férfiak táncoltatni kezdik a leányt, miközben hámozzák le róla a zakórétegeket. Mindenki a sajátját keresné...

“Sötétkék, kora őszi este. A nagykorúton nem siető, ünneplő népség. Ezen az estén a melankólia terjeszkedett szét a lázas Budapest fölött.

Az utcán sétálók között sok szép szőke asszonyok bukkantak föl, akik könnyes szemekkel kapaszkodtak férjeik karjába. Ki tudná, miért könnyeztek. Magányos utcalányok sétájuk közben hirtelen megálltak, lecsüggesztették fejüket, vagy mereven néztek a kigyúlt lámpák lángjaiba.

Az emberek zaja elcsendesedett.

A szép szőke asszonyok megtörülték szemeiket, és még szorosabban simultak férjeikhez, egymás kezét szorongatva.

Az ablakokban enyhe világosság derengett és enyészett el. “

Az “utcán táncolók” hirtelen megállnak, és a kigyulladó ablakfényekre lesznek figyelmesek.

Lány: Csendes szobában, ahol puha szőnyegekben meghal minden zaj, és színes üveg szórja szerte a kicsiny mécs pislalángját, feküdjetek hanyatt. Hunyjátok le a szemeiteket.

Mindenki: *(dal)* Mintha mindenki lassan és vigyázva lépkedne. Mintha sóhajok szállanának végig a kövek között, mintha könnyektől volna nedves az aszfalt... mintha a csendes, olvatag szél erőteljes és bús melódiákat hordana szerteszét. S mindenki azokat hallgatná.

Az “utcán bámulók” újra sétába kezdenek, a lány kézről kézre jár, míg el nem tűnik. (De úgy mintha tovább is kézről kézre járna, csak már nincsenek Mellette igazi férfiak) Újra a kávéházban vagyunk. A férfiak észereveszik, hogy nem a saját zakójuk van rajtuk. Vad zakócsereélgetésbe kezdenek. Röpködnek a kabátok. Amikor helyreáll a rend, helyet foglalnak. Ki-ki a maga ivócimborájával...

“A kávéházakban egy-egy ember ült csak, maga elé mélézva, és a cigarettáját ki hagyta aludni. A nagy, emeletes házak nyitott ablakain fiatal leányok hajoltak ki, szorongó torokkal, nagyokat lélegezve.”

Utolsó símitások, megkeresik a cipőjüket, más ruhadarabjaikat, szöszmötölnek magukon.

A lány gyertyákat gyújtogat. Sorba állítja őket, bábozik velük. Beszél hozzájuk.

Lány: Hölgyeim és uraim! Nem az öltözködés művészetéről óhajtok beszélni. Tulajdonképpen tárgyam nem az öltözködés, hanem csak a felöltözködés. A felöltözködés megfigyelése tudniillik egyik fontos segédeszköze az emberek megismerésének. Hölgyeim és uraim! Az embereket három csoportra osztom.

Első csoport: Akik fölkelés után rögtön cipőt húznak.

Második csoport: Akik mosdás után öltik fel lábbelijüket.

Harmadik csoport: Akik öltözködésüket a cipőkkel zárják le.

Remélem, hogy egészen meglepő perspektívákat nyitottam meg az önök szemei előtt. Nem egy érdekes igazságra fognak bukkanni. Elvégre szerénytelenség nélkül szólva: vak tyúk is talál szemet.

(Lassan meggyújtogatta a gyertyákat, elhelyezte őket a saját kuckója alatt, illetve egyet-egyét szétrakott a térben lógó hordókra. Az utolsót a férfiak mellé, az asztalra helyezi)

Lány: És vannak olyanok is, akik zakójukat a földön fekvé veszik föl.

2. Tor

“Maris végigment a konyha hideg tégláin. Meggyújtott egy kénes gyufát, meggyújtotta a konyhalámpást, és munkához fogott. Megvizette és megdörzsölte piros, tizenöt éves leányarcát, megszappanozta erős, vörös, de finom szőke pelyhekkal borított kezeit.”

A lány lavórt hoz, csorgat bele vizet, mosdani kezd.

Maris: *(dal)* No, te is fölkeltél már, kocám,
 abbahagytad az alvást,
 ne neked, szegény kocám,
 levágunk máma,
 elgyön az az ember a nagy késsel,
 sutt le a nyakadra, szegény árva.

 Bizony, akárhogy beszélsz,
 leölnék téged máma.
 Jön a hentes a nagy késsel,
 beüti a torkodba, sírhatsz, sírhatsz!...

“Bejött egy ember. A hentes volt.

Ragyás arcú, szép bajszú, izmos parasztember, amilyenről nem lehet tudni, hogy huszonöt vagy negyvenéves-e.”

Hentes: Jó reggelt!

Maris: Adjon az isten!

“Szótlanul elővette a késeit, levetette a kabátját, fölgyúrte az inge ujjait, és kötényt kötött. Mindezt lassan, módosan tette, és míg tette, le nem vette a szemét a lányról.”

Hentes: Jól van, nagylány - *mondotta, és ráütött Maris vállára.*

“Maris nem fordult hátra, csak dacosan, kényesen megrázta a fejét.”

Hentes: Nem jó még, ne kíméld a kezedet, nagylány, mert akkor sose lesz semmi.

Maris: Kíméli a fene - *kiáltotta a lány, és ráütött a hentes hátára nagyot, ököllel, és elpirult.*

3. Lányka és Ők öten

A leány megeteti aranyhalait, szám szerint annyit ahány vendég van a kocsmában. Közben beszél hozzájuk.

Lány: A fölébredés elviselhetetlen szenvedéseket okoz. És a szenvedések soká tartanak. A világosság reggel harsogó akkordokban dübörög végig az utcákon. És az ablakok tejüvegje meg a színes függönyök nem védenek ellene, mert bántó, recsegő, ritmusos lármájával áthatol mindenben, és követelőzően hí. Menni kell. Rossz arcú és alacsony emberi lények közé, akik azt hiszik, hogy e nemtelen és kegyetlen muzsika az Élet törvénye, s amit ők élnek, az maga az élés.

Italt visz az öt férfinak.

Krapek-hentes lecsap rá...

4. Mint a Kovács Julcsa

Hentes: Jól van, nagylány, jól van! Nem jó még, ne kíméld a nyakadat, nagylány, ne kíméld, mert akkor sose lesz semmi.

Maris: Kíméli a fene!
(Dal) No, te is fölkelteél már, kocám,
Abbahagytad az alvást,
Ne neked, szegény kocám,
Levágunk máma,
Elgyön az az ember a nagy késsel,
Sutt le a nyakadra,

Szegény árva.

Hentes: Hó, Maris, gyere ide!

“Alig lépett be Maris a konyhába, a hentes átkarolta a derekát, és magához szorította egész testében.

Megölelték őt már mások is, de sohasem érezte az ölelést - kisiklott, ütött és továbbzaladt. De most ránehezedett az izmos kar, megkötözték és megbénították a hatalmas húskötelek. A lélegzete is majd elállott, kiáltani sem tudott.

Félóra múlva szemre húzott kendővel járt az udvaron.”

Maris: Majd adna nekem anyám, ha tudná. Elpusztítna, úgy is kellene. Nem megmondta édesszülém, hogy úgy járok, ha buta leszek... megmondta édesszülém, mint a Kovács Julcsa... mint a Julcsa...

A ruháit lassan összehajtogatja “pólyát” formáz belőlük...ringatni kezdi....majd a pocakjához nyúl...

Maris: Nekem is lesz... nagy baj is a... - vigasztalta magát; mégis elkezdett csendesen sírni.

5. Jolán

Richárd: Na? Aztán, lett neki végül?

Krapek: Azt nem tudom...de a Jolánnak, annak bezzeg lett....

Richárd: Tyú a kutyafályát, bútorraktár, olyan is volt, hogy Jolán?

Krapek: Nem nekem... Gyermekkorom egyik legtisztább emléke a Jolán. Telkes Palival mindig őt tartottuk a legszebb lánynak az egész városban.

Krapek, Pali: Koltai Jolán a legszebb lány!

Pali: És mindannyiszor elpirultunk.

Krapek: Csak mostanában tudtam meg, - hogy mi történt azóta vele. Jolánékhoz nagyon kevés fiatalember járt. Egy időben csak Richter Zoltán, a Jolán második unokatestvére járt hozzájuk. Hatalmas termetű, elegáns fiú volt.

(jelenetre vált)

(Krapek és Pali, mint két fázós kisgyerek összebújva egy világító ablakot bámul. Az ablak mögött átsuhan egy Jolán-báb, majd megjelenik Jolán életnagyságban, és a zongorista ölébe keveredik...a fiúk lekövetik testükkel a jelenetet. A jelenetet zongoraszó kísérel-mint szerelmes zongoralecke-szeretkezés)

“Míg mi a hófúvásos utcán hideg fejjel szóttuk ábrándjainkat, nem tudtuk, hogy mi történik benn a melegre fűtött szobákban, ahol Jolán puha szövetű ruhájában járt-kelt ... Nem tudtuk, hogy a szobában, ahonnan halványan derengett a függönyön át a rózsaszín ernyős lámpa fénye, és vánszorogva szűrődtek ki egy Chopin-mazurka méla hangjai, Jolán zongorázik, igen, zongorázik, de úgy, hogy valakinek az ölében ül. Hosszú selymes pilláit lecsukja, és hátrahajtja a fejét annak a valakinek a vállára, és finom ajkai, mint egy nagy, jószagú vörös virág szirmai, pihegve kinyílnak, és odaforrnak egy másik ajakhoz.

Minderről akkor senki se tudott semmit.”

Krapek: *(kiszól a jelenetből)* Egyszer azután Jolán írt a bátyjának, aki Pesten valahol orvos volt.

Jolán: Jere haza, ha nem jössz, elvesztem. Csak, te segíthetsz rajtam.

“És Jolán bátyja, már jött is. A lány pedig megmondta neki azt, amit se az anyjának, se az apjának. Erre azután az orvos elment Richter Zoltánhoz. “

Jolán bátyja: Te, Zoltán, nem vagy hibásabb, mint Jolán. És egyiketek se hibás. Mégis megkérdem tőled, nem akarod-e elvenni a húgomat. Nem foglak rákényszeríteni a házasságra. Ha akarod, elveszed, ha akarod, nem. Kérni se kérek tőled semmit, de rögtön és biztos választ akarok.

Richter Zoltán : Nem.

“A Jolán bátyja erre szó nélkül fogta a kalapját, és elment.

Otthon pedig az apjának és az anyjának, megmondta, hogy úgy áll a dolog. Hogy Jolánnak hat-hét hónap múlva gyereke fog születni Richter Zoltántól.”

Jolán bátyja: Édesapám, a Jolánnak gyereke fog születni Richter Zoltántól.

Az öreg: Kirúgom a házamból a lányom!!!

Jolán bátyja : A Jolánt el fogom vinni, apám, ne merjen egy rossz szót se szólani rá..
Nálam lesz, és punktum.

Az öreg: Pofozd fel azt a gazembert, és lödd le, mint egy kutyát.

Jolán bátyja: Nem akarja elvenni Jolánt.

Az öreg: Kényszeríteni fogjuk rá .

Jolán bátyja: Nem fogjuk kényszeríteni .

Az öreg: Félsz, te gyalázatos, hogy az ló le téged, ugye!

Jolán bátyja: Nem akarom boldogtalanná tenni a húgomat - *felelte egész nyugodtan a Jolán bátyja.*

Visszavált :

Krapek: Ilyenek is történnek!

Pali: Nemrég láttam Jolánt az Üllői úton. Éppen olyan volt, mint akkor. Egy kisiút vezettek a bátyjával. Vidámak voltak, Bájos, könnyű, lányos léptekkel ment az utcán , mint azelőtt. Szürke szemei körül a gyönyörű kék gyűrűk.

Krapek: Melegség és tűz a szemében.

Pali: Amint köszöntem neki, könnyű pirosság ömlött el az arcán, és elmosolyodott. Barátságosan, szomorúan. Sokáig néztem utána.
Aztán jött a Sári.

6.Souvenir

„Sári távoli rokonunk lánya volt. Gyerekkorunkban hozzájuk költöztem egy időre. Soványnak, majdnem szájalmasnak találtam. Az ajka cserepes, az arca sápadt. Általában szótalan és vad volt. Nem törődtem vele.

Egy téli délelőtt azonban ebédnél észrevettem, hogy Sári, aki velem szemben ült az asztalnál, merően néz rám. Most láttam, hogy milyen különös meleg, sárga színű a szeme. Sári szemei változatlanul, minden szégyenkezés nélkül tekintettek felém.

Rögtön kitaláltam, miről van szó: Sári belém szeretett.

A sötét előszobában keresztülmenve Sári hangját hallottam:”

Sári: Pali! Pali! Mondanom kell neked valamit, de ígérd meg, hogy nem mondod el senkinek! Megígéred?

Pali: Megígérem.

Sári: Esküszöl?

Pali: Esküszöm mindenre, ami szent.

Sári: Édes Palikám! Én nagyon, de nagyon szeretlek tégedet! Mindig rád gondolok, és pedíg egész nap, akkor is, ha ott vagy a szobában, akkor is, ha nem vagy ott. Különösen este, amikor az ágyban fekszem, sokat gondolok rád, s ha ilyenkor ismernéd gondolataimat, nagyon meg volnál velem elégedve, talán meg is szeretnél engemet. Kérlek, írd nekem valamit, szeretsz-e te is egy kicsit, mert én nagyon-nagyon, szívem mélyéből szeretlek, és míg csak élek, mindig szeretni foglak. Sokszor ölel és csókol Sári.

Pali: Kedves Sári. Sokszor csókollak. Pali.

„Kezet fogtam vele, keményen megszorítottam a kezét, egyszer csak hozzám simult. Alig hallhatóan suttozta:”

Sári: Hát csókolj meg, Palikám.

„És már az ajkamon éreztem a száját. Mohón és szűzies szemérmertlenséggel csókolt. Forrók voltak az ajkai és nedvesek. Átölelte a derekamat, és egész testével hozzám tapadt. Most előntött

a meleg. Éreztem, hogy a hajának milyen erős és jó illata van. Fehér arca a félhomályban rendkívül finomnak és bájosnak tetszett.”

7. Vágatás

„Ezen az estén én bizony sehogyse tudtam elaludni. Egyszer csak azon veszem észre magam, hogy lassan felülök az ágyban, és óvatosan, zajtalanul harisnyát húzok.

Azután csendesen, lélegzetvisszafojtva elindultam a lányok szobája felé.”

Pali: Sári! Alszol?

Sári: Nem.

Pali: Én se tudok aludni.

Sári: Édes Palikám!

„Lehajoltam hozzá, és csókolni kezdtem a száját. Ő átölelt mind a két karjával, és szinte kétségbeesett erővel szorított magához.”

Pali: Nagyon fázom - súgtam Sárinak, és forrón megcsókoltam.

Sári: Menj az ágyadba, Palikám.

Pali: Nem, egy kicsit idefekszem melléd.

Sári: Azt nem szabad.

Pali: Engedd, csak egy percre, édes Sári!

Sári: Ó istenem, jöjj hát.

„Boldog és néma ölekezésben feküdtünk így pár percig, amikor egyszer csak kinyílt az ajtó. Sári apja odajött az ágyhoz és megállt. Egy hangot se szólt. Csak állt csendben, komoly arccal. Én szégyenkezve bújtam ki az ágyból.”

Sári apja: Húzz harisnyát és jöjj velem, nálam fogsz aludni.

Pali: Kérem, ne tessék haragudni a Sárira, én vagyok mindennek az oka, de csak azért tettem, mert szeretem őt, és feleségül is fogom venni!

Sári apja: Fiam, ilyesmin ne törd az eszedet, tanulj, az a te dolgod, majd ha kész ember leszel és szeretni fogod a Sárít, elveheted, de addig nem kell erről beszélni.

Pali: A fene egye meg magát, miért nem tudott békével feküdni az ágyában!

Sári apja: Hohó fiam, gyere csak ide! - *mondta az apa látszólagos nyugalommal, miközben lassan kihúzta a nadrágszíját.*

Leszel-e még engedetlen? Felelj!

Leszel-e még engedetlen? *-kérdezte csendesen, és ütött.*

Pali nem felelt ...

Sári apja: Jól van, fiam, hiszen jól van, ha most nem felelsz, majd felelsz később, nekem mindegy! Leszel-e még engedetlen?- *meztörölte a homlokát, és lassabban folytatta a verést. Minden ütés után megpihent, és újra és újra elmondta:*

Leszel-e még engedetlen? Mondta neked valaki, hogy elmehetsz? Még nem fejeztem be! Ezt azért adtam neked, édes fiam, hogy jól jegyezd meg, és tanulj belőle a jövőre. Engedetlenség lenni hálátlanság. Leszel e még....

Pali: Ne-e-em...

Amikor Sári apja befejezte a vágatást, Sárira nézett ellentmondást nem tűrően, és kiment.

Sári apja: Gyere, Sári....

Pali feltápáskodott, rendbe hozta a ruháját, ami több helyen elszakadt a dulakodásban. Az arca, orra egészen piszkos volt a padlótól, ahová odanyomták. A könnyei csurogtak a kabátján. Véreset köpött.

8. Mese az ikerfiúról

Sári toporog az ajtóban, aztán odahozza a mosdótálat, forró benne a víz. Elkezd mosogatni szelíden Pali sebeit. Majd összeszappanozza Pali lábát. Csiklandja, mossa, öblíti, míg csak egészen tiszta nem lesz....

Sári: A fene egye meg, miért jött be akkor a szobába, nem tudott békével feküdni az ágyában?

Pali: Én úgy gyűlöltem meg az apámat, hogy ikerfia voltam neki. Az ikertestvérem meg én úgy hasonlítottunk egymáshoz, hogy az disznóság volt. Az apám, egy vérmes, önző ember, csak Pistát szerette! Énvelem nem törődött. Én, a Pali, senki se voltam neki. Fájó szívvel néztem már apró gyermekkoromban, hogy milyen igazságtalanságok esnek a földön. Komiszul szenvedtem, amikor láttam, hogy az apám ölébe veszi Pistát és csókolgatja. Édesanyánk a mi születésünkbe pusztul bele. Azóta naponként gondolok rá. És elhagytam miatta a fekete hajú asszonyokat és az édes hangú lányokat, hogy vele álmodjak, anyácskámmal, húszéves anyámmal, aki meghalt egy sötét hajnalon. Meghalt, nagy, nehéz sóhajtással. Szóval engem nem vett az ölébe senki. Így haragudtam meg én Pistára, pedig ő jó testvér volt. Ezt mondta egyszer nekem: „Te Pali, ne haragudj énrám, amiért az apa engem jobban szeret, mint téged, igazán, én nem tehetek róla!” Apánk akkor utazni járt. Félesztendeig se láttuk. Mire hazajött, akkor már Pista halva feküdt künn a temetőben. Megszúrta magát a kertben valamivel. Apámnak azt sürgönyözték, hogy a Pali halt meg, hogy én haltam meg, és engem arra kértek, hogy legyek ezentúl Pista, minthogy úgyse tud bennünket senki egykönnyen megkülönböztetni. A koporsóra is az én nevemet írták. Nagyon féltették apámat, megüti a szél, ha meghallja, hogy a kedvenc Pista halt meg. Apám megjött, össze-vissza ölelt, csókolt engem. Én tudtam, hogy nem nekem szól a szeretete, de mégis örülni tudtam neki. De azután megfigyeltem az apámat. Nem fáj neki semmit, hogy én meghaltam. Mondd meg nekem tiszta szívedből, hogy nem veszti-e el a kedvét az ember ettől a piszkos élettől, ha így kezdődik, mint az enyém?

Sári : Jaj, édes Palikám....

9. A cigaretta

Frigyes szeretne rágyújtani...

Frigyes : ö...ö...ö...ö...

10. Borotválkozás

Richárd : Tyú a kutya fáját, bútorraktár! Ilyen egy rohadék apát...

Jakab magába roskadva hörpintgeti az italát...

Pali : Magával mi lett, Barátom?

Jakab: Csak eszembe jutott...a Fekete csönd...még soha nem beszéltem erről a borzalomról senkinek...

Krapek: Ki vele drága barátom, magának is könnyebb lesz!

Jakab: Az öcsémről van szó, a szőke, piros képű kisfiúról, akinek sötét szemei mindig a messzeségbe néztek. És még egy dologról. A fekete csöndről. Egyszerre nőtt meg.

Kedves, pötyögő gyermekecskéből nagy kamasz lett. Iszonyú izomzattal, vastag sörtehajjal.. De ekkor még szemérmes fiú volt. Nem tudott káromkodni, és nem ízlett neki a bor. A lányok sem érdekelték, aztán egyszercsak...

(jelenetre vált)

Richard: Édes bátyám, tanítson meg engem is borotválkozni.

Jakab: Mire, te?

Richard: Hát borotválkozni!

Jakab: Hiszen nincs még neked szakállad.

Richard: De iszen van már!

Jakab: No jó, megtanítlak! - *és oktatni kezdte a mivelet sokféle fortélyára...*

Richard: A borotválkozás oka egy missz...

Jakab: Nahát, ugyancsak tetszhetel annak a kisasszonynak - *mosolygott a testvér...*

Richard: Majd lever a szoknyájával a lábamról...!

Jakab: Aztán, hol láttad?

Richard: Egy udvarban láttam.

Jakab: Egy udvarban?

Richard: A disznóólban.

Jakab: A disznóólban? Tán etette a disznókat?

Richard: Nem etette, be volt zárva.

Jakab: Be volt zárva a disznóólba?

Richard: Igen, odajött hozzám.

Jakab: Igazán mondod?

Richard: Isten-Jézus úgyse! Panaszkodott, hogy be van zárva. Mondta, hogy miattam köll neki ezt elszenvedni, mert szeret engem.

Jakab: Tudom, öcsém, biztosan nagyon szeret téged.

Richard:: Szeretni szeret, és azért is jött el!

Jakab: És ott láttad?

Richard:: Ott a disznóólban. De el ne mondja senkinek.

Jakab : Nem , nem...nem mondom...

„A fiú boldogan megpacskolta az arcát, az bátyy pedig hirtelen hideg rettegést és nagy nyugtalanságot érzett...”

11. Tartozás

Pali: Na erre még egy kört hozzon , véres lábú kisasszonyka!

Richárd: De hát ki ez a lányka, és mért véres a cipője?

Lány: Na, ne kezdjék már fiúk, és kedves Krapek úr! Azt tetszett mondani, hogy a héten fizet. Legalább a múlt hónapot fizesse ki!

Krapek: Milyen nap van ma?

Lány: Hétfő.

Krapek: Szombaton megkapja. Most nem adhatok, mert sürgősebb fizetnivalóim vannak.

Jakab: *(legyeket fogdos a kezével)* Te, tartozol itt kérlek (ennek a szegény lánynak,) és emellett mindennap kávéházba jársz?

Krapek: Így kell az ilyenekkel bánni.

Jakab: Szemtelenség! Ide jössz nyávogni, hazudni a bajaidról, és még nem is fizetsz pontosan!

Richárd: Tyú a kutyafáját, bútorraktár!

Krapek: Fizetek, amikor jólesik!

Jakab: Ez a gyerek nem dolgozik, és a körülményekhez képest elég jól él. Ez kétségtelenül olyan valami, amihez tehetség kell.

Krapek: Pali, szombatig adj kölcsön tíz koronát.

Pali: Kérlek alássan.

Krapek: Savanyú pofát azonban ne vágj, mert a pénzedet vissza fogod kapni hiány nélkül szombaton.

Pali: Ne gondold, hogy ez mindig így lesz.

Frigyes: Ö...ö....ö...ö...

Jakab: Kedves Krapek, bámulok. Ekkora gazembert, mint te, még nem láttam.

Lány: Hát tudja meg az úr, hogy amíg nem fizet, innen ki nem megy.

Krapek: Zokog a tört szív, mint a hegedű...

Jakab: : Kedves Krapek, azt hiszem, nem mondok titkot, ha kijelentem, miszerint komisz ember vagy!

(A jelenet végére az alkohol eluralkodik a jelenlevők viselkedésén, és beszédjén, majd mindannyian elkókadnak. Ekkor indul gyufa-gyújtó körúttjára Frigyes barátunk)

12. Gyufa

Frigyes: Ö.....ö....ö...ö...

(Frigyes próbálná meggyújtani végre a cigarettáját, de csak álmukban visszamotyogó, alvó emberekbe botlik. Próbálja a cipőjükön, és egyéb lehetetlen helyeken meggyújtani a gyufát, ami többnyire elalszik.)

13. Halandzsa, és hosszú nadrág

Az italtól egészen elbágyadt emberek, az alvás, és a delírium között lavírozva...néha már látomásokkal harcolva...de ez szinte megszokott....

Jakab: Palikám, és mi lett végül ezzel a Sárival?

Kérdezi Jakab ébredve miközben észreveszi, hogy a nadrágja-azaz a lába kétszer olyan hosszú mint a normális... ezen megreppenve böködni kezdi a szintén kókadozó Palit, aki viszont minden bökésre más nyelven kezdi mesélni Sári történetét, mit sem figyelve Jakab problémájára...Az utolsó jól eltalált pont végül meghozza az eredményét, és bejön a magyar hang...

Pali: Sári még lány, szegény. Úgy látszik, vénlány marad. Nagyon válogatós. Hogy voltak udvarlói, az bizonyos, de valamennyi hamar elmaradt mellőle. A szájának már megvan az a keserves lefelé görbülése, ami a rosszmájú és irigy vénlányokat jellemzi. Az arcbőrén, különösen a szeme körül, sok finom ránc van. Ha néha találkozunk, még most is tartózkodó, vad velem szemben. Talán vádol magában, hogy megrontottam az életét. Talán hibás is vagyok benne. Talán várta, hogy feleségül fogom venni. Talán akkor éjjel rémült meg a szerelemtől egész életére. Talán...

14. Tiktak és légy

Az idősebbik aggódva ápolja öccsét.

Richard: Egy hét óta vettem észre, hogy van itt nekem valakim. Egy szép, szép kisasszony. Ő gondoskodik rólam. Minden pillanatban velem van. Beszélget velem.

Jakab: Mit mond?

Richard: Sok mindent. Az óra hangjával beszél hozzám.

Jakab: Az óra hangjával?

Richard: Igen. Most is szól hozzám. Tisztán és világosan, amint az óra tik-takkol. És a hangja... lágy és kellemes mint a szép muzsika. Egész nap tudom hallgatni. Olyan nő, akire mindig is vágytam. Tisztán, önzetlenül szeret engem. Látod ezt a legyet a homlokomon? Ezt is ő küldte. A legyek döngenek, muzsikálnak, a fülemben éneklnek az ő üzeneteit.

Richard egy kenyérgalacsint vett elő a zsebkendőjéből, és a homlokára ragasztotta.

Richard: A legyeknek. Táplálom a legyecskéket.

Jakab: És mi a neve a lánynak?

Richard: Azt nem tudom. Nézz ki az ablakon. Látod azokat a szép nagy madarakat? Azokat is ő küldte.

Jakab: Látom, fekete varjak...

Richard: Nem feketék, azok! Kékek, zöldek, némelyiknek aranyos a tolla....

Jakab: Ó, te boldog ember. Nagyon szeret téged ez a lány.

Jakab a félelemtől tágra nyílt szemmel etringatja boldog örületben lázongó öccsét.

Frigyes óvatosan odalép a piétára emlékeztető pároshoz, és a fejük fölött égő lámpát kicsavarja a foglalatból. Ellopja a fényt. A nyüszítő Jakabra sötétség borul.

15. Az ellopott fény

Frigyes kezében nem alszik ki az égő. Az ellopott fénnel a Lány felé indul, aki egy gyertyacsonkot próbál éppen meggyújtani.

Lány: Rövidre leégett gyertyácska- melynek üszkös kanócában fekete kis manó alszik. Igen, benn alszik a kislegény. Jóízűt szundikál, naphosszat, csak ha a közelben gyufát gyújtanak, röppen el az álma és csak azt várja akkor, hogy odaértessük hozzá a tüzes varázshotocskát, és sárgán, mereven tekint szét maga körül. de amikor benn alszik a füstös kanócban, akkor is mindent észrevesz. Kissé búsul, hiszen senki se törődik vele komolyan.

Ugyanebbe a gyertyatartóba, sok évvel ezelőtt új gyertyát tettek. Tél volt. A gyertyát egy sápadt, széparcú asszony gyújtotta meg. Nemsokára megelevenedett a ház. Lótottak, futottak. Mire pedig a

nap feljött, gyereksírás hallatszott a szobában. A gyertyát égve feledték. Láttam. Őt láttam először a világból.

Valószínűleg, őt fogom látni utoljára is. Valahol idegen városban arra ébredek majd, hogy a szívem bolondul ver és fáj is. A fejemen pedig hideg veríték üt ki. Megkeresem a gyufát és fölgyújtom a hosszú, kormos kanócot. Nagyot lobban a láng és soká táncol. - Végre megállapodik. De akkorra én már nagyot sóhajtok, s utána nemsokára a szemeim is kinyílnak.

Magára hagyom a kis manót. Egy ideig csodálkozva borul rám. Először bohóckodva vidáman költöget - mint aki tréfának veszi a dolgot -, azután lekúszik a kanóc tövére, és ott alacsony kék nyelvecskével pislákol.

Végre azt is megunja. Elszomorodva kilobban, és soká, ünnepélyesen füstöl.

Frigyes , miután elegendő bátorságot gyűjtött, odaviszi a kezében világító égőt a Lányhoz. Tulajdonképpen udvarol. Mintha.

Lány: Az ajkaid némák, és beszélni nem tudsz. De a szemeid megmondják nekem, hogy a legtöbb bölcsesség benned vagyon. Te mindent tudsz, amit akarsz, mert a némaság mindentudóvá tesz. Száz esztendeig szeretnék itt állani és csak téged nézni.

Frigyes sután andalog a lánnyal...

Lány: Hosszú lesz az utazás és álom nélküli.

Azért ez mégis egy szerelmi jelenet.

16. Fekete csönd

Pali : Komám, s aztán...jött az a fekete csönd?

Jakab: Jött az bizony... Óriási denevérszárnyakon. Tudtam, éreztem.... Ó, hogy fáj a szívem ezen a reggelen. Richard addigra nagyon gonosz lett, égő, félelmes szemekkel. S jöttek borzasztó éjjelek. Kishúgaim álmukból hangosan fölsírtak. Apám meg édesanyám álomtalan, üres arccal néztek egymásra. Senki se tudta, mi történik, és mi fog történni. Csak én. Csak én. Én éreztem, hogy jó a fekete csönd. Richard kitepte a fiatal fákat, és lassú tűzön megpirította a fehér cicát. Sírtunk mindannyian. Csak Richard röhögött. Éjjel betört a zsidó boltjába, elszedte a pénzt. Reggel az ágyában át volt löve a tenyere. Szorongva vártuk mindannyian a fekete csöndet.

(jelenetre vált)

„Édesanyánk letérdelt az ágy mellé, és gyengéden lemosta a vért. Richard nyugodtan aludt. Körülállottuk és sirattuk Richardot, a szőke, piros képű fiúcskát. Aztán Richard felébredt és gonoszul hahotázni kezdett. Az édesapám kétségbeesve rákiáltott:”

Richard apja: Richard! Te gaz, gonosz állat, menj közülünk, ne lássunk többé!

“Richard nem szólt semmit, csak röhögött és ijesztgetett bennünket. Az apám az édesanyámra tekintett. Könnyes volt a szemük. Láttam, hogy apám halálsápadt, reszket. Félt Richardtól. Fölugrottam és arcul ütöttem Richardot. Ő a falhoz vágott engem, és kirohant a szobából. Még vérzett is a fejemen a bőr, ahogy Richard megcsúfolt. Akkor jött meg. Éjjel. Betörte az ablakot, s a szobában termett. A szemeim közé vigyorgott, és rikácsolva beszélt:”

Richard: Fölgyújtottam az ispán házát, mert a lánya benn alszik szobában, hófehér ágyban. A melle lassan emelkedik fel-le. Azután belekap az ágyába a tűz. Az én tüzem. Tüzes ágyban ébred föl. És a fehér lábát sötétbarnára csókolja a piros tűz. És kopasz lesz a feje is, mert a haja elég. Kopasz! Hallod, kopasz! Az ispán gyönyörű szőke lánya kopasz lesz.

Richard ekkor egyik pillanatról a másikra megszelídült, és az ölembe hajtotta a fejét, nyűszítva beszélt:

Richard: A lány akit szeretek – ez a lány nagyon szép. Az arca fehér, puha, a haja fekete, a szemében tüzek égnek.- Szeret – e engem ez a tűzszemű lány, szeret-e, szeret-e...nem nem szeret a lány , a tűzszemű lány, nem szeret, nem szeret, minek akkor nekem élni....

Majd a kimerültségtől elalszik az ölében...

Richard ott marad Jakab ölébe hajtott fejjel, de visszaváltunk a kocsmába, és Jakab tovább meséli a történetet.

Jakab: Az orvosok azt mondták, hogy Richard bolond. De nem, ó, nem. Én tudtam. Mindez a fekete csönd miatt volt. Elvittük a bolondokházába. Richard véres tajtékot köpött a szájából, és bömbölt. Richard még az éjjel hazaszökött. Széttörte az ablak vaspántjait. A homloka bezúzódott. hazajött, szaladva....És nyomában a fekete csönd. Csak én voltam ébren, és füleltem.

(jelenetre vált)

“Hajnal volt, három óra. Ébren voltam, amikor Richard hazaért. Jól hallottam mindent. A kapun mászott be.

A fekete csönd pedig beborította a kis házunkat nedves, undok szárnyaival. Richard bejött a szobánkba, ahol azelőtt együtt aludtunk. Én nem mertem mozdulni. De Richard nem is törődött velem. Zihálva ledőlt az ágyra és aludt.”

Jakab: *(összefolyik a jelenet és a mesélés, párhuzamosan történik mindkettő)* Ezután úgy történt minden, ahogy a fekete csönd akarta. Ránehezedett a mellemre, és belebújt a vérem csöppjeibe. Menekülni akartam tőle, de káromva a fülembé sűgött iszonyú rémségeket. Előkerestem a kötelet. *(kihúzza a nadrágszóját. Őlében még mindig ott fekszik Richard)* Egy erős hurkot kötöttem rá. Úgy éreztem, mintha az agyvelőmet és a vállaimat mázsás kövek nyomnák. Nagy, véres feje alatt átdugtam a kötelet, és belefűztem a végét a hurokba.

Egy kicsit vártam.

Jól tudtam, hogy ha fölédred, megöl mindannyiunkat, hogy rá fog ütni öklével édesapánk szomorú arcára, Nem is haboztam hát egy pillanatig se. Teljes erővel nekifeküdtem a huroknak. Richard levegő után kapkodott, de nem ébredt föl; azután egy iszonyút nyögött, vonaglott a kezeim között, de nem sokáig.

Egyszer csak hallottam, amint a fekete csönd elkezd kacagni. Őrületesen, hangtalanul. Elöntött a hideg rettegés. Richard kihűlt teste összezsugorodott a kezeim közt.

Gyertyát gyújt.

Jakab: Az ágyban egy kis gyöngye gyermek feküdt szederjes kék arccal. Az én kis bolondom volt, a szőke, piros képű, petyegő Richard öcsém. És sötét szemei a végtelenbe néztek. A fekete csönd pedig - tisztán hallottam - kacagott.

Azt szeretném, hogy ne halljam többé ezt a kacajt, és nem lássam többé a kis Richard sötét szemeit, amelyek a végtelenbe merednek; mert ez összeszorítja a torkomat, és sohase tudok aludni. Egyáltalán, nem tudok rendesen aludni.

17. Gyilkosság

A történet komolyságától eltekintve a mesélése és eljátszása humoros irányt vegyen, a történetet kocsmai elbeszélésből indítjuk, aztán átcsúszunk jelenetbe, párhuzamosan mesélve a történetet.

Krapek: Nem csodálom. Én sem tudok.

Richárd: Nekem sem megy igazán.

Krapek: No, neked meg miért?

Richárd: Hát barátom, úgy nézz rám, hogy én is öltem embert.

Pali: Te? Ne beszélj!

Richárd: Úgy van, embert öltem. És milyen átkozottul egyszerű dolog volt az! Éjfélkor bújtam az ágyba. Egyszerre fűrészelő, őrlő zajt hallok. Ismersz, milyen vagyok, ideges, tehát gyáva. De azért elhatároztam, hogy ezt a titokzatos ügyet magam fogom tisztázni.

A szobám ajtaját lélegzet-visszafojtva kinyitom. Hallgatóztam. A tolvaj igen óvatosan dolgozott. Szinte szakértelemmel. Emlékszem, ott a sötétségben elmosolyodtam ezen a szón, hogy "szakértelem". Azután megtapogattam a karjaimat, éreztem, hogy erős vagyok, Barátom, nem tudom megmagyarázni, de olyan bátor voltam, hogy szinte örülni kezdtem a rám várakozó izgalmaknak.

Hallottam, hogy kiemeli az ablaküveget, keresztülhasítja a függönyt, és bemászik oda, ahol a pénzszekevény áll. Nemsokára egy gyufa sercegését hallottam, előntött az izzadtság. A szívem dobogott, az inaim reszkettek, és a szájam kiszáradt. Lehasaltam a padlóra, de semmi fény se derengett, csak hallottam, hogy a pénzszekevényt vette munkába.

Az ajtóig lopóztam. A szívemet a lábujjaim hegyén éreztem lüktetni. Szinte be voltam rúgva a bátorságomtól... azután hirtelen kicsaptam az ajtót.

Két lépést tettem, és beleütköztem a rablóba. Egy állati hang szaladt ki belőle. Halálosan megijedt. Beleharapott a jobb kezembe, mire én a bal kezemmel a szemébe boksoltam. Csak harapni tudott ez az agyonra ijedt ember, de én lenyomtam a földre, és körülkaroltam a térdemmel, úgyhogy a bordái ropogtak. Erre, lihegve köpködni kezdett, mint egy varangyosbéka. És amikor lefogtam a fejét, a ruhámba vájta a fogait. Erre mind a két kezemmel nyomni kezdtem a gégéjét. Mint vaskapcsok, úgy tapadtak rá az ujjaim a nyakára. Minden erőmet összeszedve szorítottam. Szinte beleszédültem az erőlködésbe és az ölnivágyás állati kéréjébe.

Végre lehanyatlottak a kezei és nyögött. Iszonyúakat. Hármat. Teljesen úr voltam a testén, de nem tudtam levenni kezeimet a nyakáról. Azt sem tudtam, mennyi idő telhetett el így. Valami rettenetes csömör, fáradtság váltotta föl a diadalérzésemet. Mintha nem lenne többé agyvelőm, és rémséges hülye volnék, mintha ítéletnapig ott kéne ülnöm a koromsötétben, hogy szorítsam ezt a nyomorult géjét.

Egyszerre megéreztem, hogy a nyak merev és jéghideg. Gyertyavilágnál megnéztem az embert. Péter volt, a kocsisunk. Olyan szűk mellű, beesett. borostás arcú, gyér bajuszú paraszt.

Sárga szemei dülledten néztek reám. Halott volt. Megrémültem , azután ész nélkül hozzáláttam az élesztgetéshez. Dörzsöltem, vizet freccsentettem az arcába, majd fölhívtam a cselédeket. Ekkor körülnéztem. A földön ott heverték a hulla mellett szegény Péter betörőszerszámai , egy rossz ráspoly, egy kalapács (*bárd*), egy fúró, csorba kézifűrész. Ezekkel akarta ő megfúrni a Wertheimkasszát. Eldolgozhatott volna velük ítéletnapig. Tudod, amint megláttam ezeket a szegényes kis gyerekjátékokat, és néztem a kidülledt szemeit, valami rettentő szánalom, sajnálkozás kezdte szorongatni a torkomat. Csakhogy hangosan sírni nem kezdtem. Szegény, szegény Péter!.

Gyorsan csináltam mesterséges légzést, a gyertyavilágnál rángattuk Péter élettelen karjait, jött a legény mondani, hogy nincs otthon a doktor. Folytattuk az élesztgetést egész hajnalig, eredménytelenül. Végre be kellett látnom, hogy megfojtottam egy szegény, gyöngye kis parasztot. Hogy én ezt a nyavalyás, gyöngye embert, akit megőrölt az élet, a munka és szegénység, teljes erőmmel támadtam meg, ez iszonyú szégyen volt. Érted, ez volt a legrettenetesebb. És ezen már nem lehetett segíteni.

Pétert Frigyes játssza a történetben, aki úgy keveredik bele, hogy szokásához híven tüzet kérne, és szöszmötöl-ezt használja ki Richárd..... A végén Frigyes a földön fekvve marad, majd kiszáradva elalszik. A következő jelenetek bizonyos "kardinális" pontjain néha bele-bele horkant...

18. Rozi

Krapek kiveszi a Richárd kezében ragadt bárdot.

Két kézre fogja a fatális, nagy szerszámot, és próbálgatja, hogyan vágthatott vele. Heroikusan suhogtatja a levegőben az ócska, de kitűnő acélt.

A többiek egy pillanatra meghökkennek, feszült figyelem és néma csend áll be...Krapek körbetekint...

Krapek:Hogy mit akarok?..... Ebből az lesz, mondták. Nem az lett. Férjhez ment. Én vettem el. Pestre jött szolgálni. Itt ismerkedtünk össze. Már akkor sok más legényt is ismert. Büszke volt rá, hogy annyi embernek tetszik. Tőlem félt. Izgatta a gondolat, hogy mellettem a hűtlenség vagy a rosszaság veszedelmes dolog lesz. Hát az lett.

Itt megjelenik Rozi...mögötte a nászmenet, bábokkal, emberekkel, Lassan közelít a menet, Rozival Krapek felé, mintha templomban lennénk az oltár előtt....közben Krapek meséli a történetet....)

A templomban az esküvőn fehér kartonruhát, cérnakesztyűt viselt, és búzavirágkék, huncut szemeivel,igen jól nézett ki. Majd elállt a lélegzetem amikor megláttam , de beleütött a szívembe valami félelem- vagy rettegésféle.

Rozi kacéran elkezd lefejteti magáról a ruhát.

„A Rozin tudniillik csupa finom, úri alsóruha volt. Hosszú, fekete selyemharisnya, vékony, csipkés ing.”

Krapek: Ezt loptad!

Rozi: Ugyan, menjen, kaptam a nagyságától, kérdezze meg! - *kacagott és csiklandozni kezdte az urát.*

Krapek egy pillanatra kiszól a jelenetből.

Krapek: Mindenben engedelmeskedtem neki. Szégyellni való, nyomorult dolog, de nem tehettem mást. Sokat dolgoztam, és félttem, hogy nem fog kitartani mellettem. De egy idő után nem tudtam eltitkolni a féltékenységet.

(visszavált jelenetre)

„Egy este Rozi élénken sürgölődik, nótázgat, mire Krapek nem bírja tovább.”

Krapek: Azt mondom, meg ne tudjam, hogy valamelyik szomszédban elmaradsz, mert letöröm a derekadat.

Rozi : Már miért ne maradnék?

Krapek: Hallgass, nagyon jól tudod! Bejárnak hozzád a házi fiatalurak beszélgetni. Nem jó vége lesz ennek! Te, és a szobába be ne engedj senkit, mert agyonütlek.

Rozi: Hiszen ide jön, aki keres!

Krapek: Tudom, de vigyázz, ha megtudok rólad valamit, az lesz, amit mondtam.

Rozi: Ugyan, menjen - *nevetett Rozi, és énekelni kezdett.*

Krapek: Jó, jó , csak danolj, majd meglátod, mi lesz itten.

(kiszól újra a jelenetből)

Krapek: Nem tudtam megnyugodni, nem ment a munka. Hetekig nem kaptam csókot. Nem szóltunk egymáshoz. Ha meg akartam ölelni, rúgott karmolt vihogott. Ekezdtem inni. Egy nap hamarabb mentem haza a munkából. Az ajtó zárva volt.

(jelenetre visszavált)

Krapek: Nyisd ki!

„Senki sem felelt.”

Krapek: Nyisd ki, nem bántalak.

„Az ajtó felnyílt. Egy fiatalember nyitotta ki.” (*ez lehet véletlenszerű*)

Krapek: Lépjen el az útból.

„Elengedett.”

Krapek: A szobában megcsapott a fülledt, nehéz, éjszakai levegő, melyben a feleségem testének illata a szappanok szagával keveredett.

„Ő az ágyban feküdt. „

Rozi: Mit akar most itthon?

Krapek: Mit akarok?

„Leakasztottam a szegről a baltát”

Krapek: Hogy mit akarok?

„És teljes erőmből a homlokára. Tompa reccsenés hallatszott.”

Krapek: Hogy mit akarok?

„Még egyszer rávágtam. Harmadszor is felemeltem a bárdot. De már nem ütöttem.”

Krapek: Hogy mit akarok...

„Ebben a pillanatban Rozi kék szemei ránéztek. Fájdalmasan, fátyolosan, szenvedően. És azután egy nagyot sóhajtott Rozi, és lehunyta a szemét.”

19. Muzsikusok

Jakab: Zokog a tört szív, mint e hegedű.

Csend.

Pali: Most igazán, visszavonhatatlanul magadévá tetted a feleséged.; kifogtad kiemelted az életből, mint a horgász a halat a vízből. Most már a tied. Nem lehet többé elvitatni tőled.

A sok szörnyű történet, és az elfogyasztott alkoholmennyiség hatására befagy a beszélgetés. A zenészek sem muzsikálnak. Csönd van. A csöndet a muzsikusok törik meg.

Manojlovics: No, de elhallgattunk.

Kulhanek: Oh, ezek a lányok! Hát nem lehet tőlük nyugodtan aludni.....

Kelemen Ernő: Hát én egyszer akartam megőszülni. Akkor is azt mondták, hogy csúnya vagyok. Folytattam tehát ezt az életet tovább, mint azelőtt . Muzsika, muzsika...és nő helyett egy bögő az oldalamon....

20. Frigyes

A még mindig földön fekvő Frigyes felébred,és újra szöszmötöl tűzért. Pali megelégteli a helyzetet, és türelmetlenül ráförmed.

Pali: Gyűjtson rá! Gyűjtson már rá végre! *(tűzzel kínálja. Frigyes egy pillanatra megörül, majd habozni kezd, végül viszakozik)*

Frigyes: Nem, ez méreg!

Pali: Dehogy méreg!

Frigyes: Egy tönkrement testnek halálos méreg lehet.

Pali: De hiszen a maga teste nem tönkrement test!

Frigyes: De az.

Pali: Ki tette tönkre?

Frigyes: Az ellenségeim.

Pali: Kik az ellenségei?

Frigyes: Nem tudom. A talpamból kivágattak egy kis izmot, miközben aludtam.

Pali: De kik?

Frigyes: Azt hiszem, hogy a főnököm és a felesége tették, mert ők voltak megbízva.

Pali: De hát ki bízta meg őket?

Frigyes: Az angolok.

Pali: Miért?

Frigyes: Mert halva Indiában voltam.

Pali: Halott állapotban?

Frigyes: Igen, mint tetszhalott.

Pali: Kik vitték oda?

Frigyes: A tengerészek.

Pali: Miért?

Frigyes: Hogy a világ királya legyek.

Pali: És miért nem lett a világ királya?

Frigyes: Lemondattak a trónról. Kína hercegségét kaptam.

Pali: És akkor Kínába ment?

Frigyes: Oda kellett volna mennem, de akkorra már megrontottak és tönkretettek.

A fakírok egy majom lelkét eresztették belém.

Pali: Még most is benn van?

Frigyes: Igen. Ezért sokszor úgy megyek, úgy eszem, mint egy majom: figyelje csak meg!

Pali: Hogyan csinálta ezt a fakír?

Frigyes: Kivette az agyvelőmet, földhöz vágta háromszor egymás után, azután visszatette. Azóta nem tudok jól gondolkodni. Minden össze van zavarva.

Pali: Mást nem csinált ez a fakír?

Frigyes: Több szervet egészben vagy részben kivágott belőlem, kitörte a karjaimat, és alkalmazta az agyfeszt.

Pali: Mi az az agyfesz?

Frigyes: Az agyfesz az agy megfeszítésére szolgál, szükséges hozzá az agylap.

Pali: Mi az agylap?

Frigyes: Egy márványlap szíjakkal. A fejem el volt választva a testemtől teljes három napig.

Pali: Mi módon lehetne magán segíteni, mondja?

Frigyes: Ha egy esztendeig női tejet szopnék, akkor minden rendbe jöhetne.

Pali: Hát tegye azt, keressen magának egy asszonyt.

Frigyes: Nem lehet, mert a Szentszék nem engedi.

Pali: Miért nem engedi?

Frigyes: A szeplőtelen fogantatás miatt. Nekem nővel viszonyt kezdeni nem szabad.

Pali: Miért?

Frigyes: Mert az rögtön belehalna.

Pali: Ki mondta ezt önnek?

Frigyes: Álmomban mondta az apám.

Pali: Ki az ön apja?

Frigyes: Nevelőapám Steiner Frigyes szegedi kárpitos volt, de igazi apám a kínai császár.

Pali: Hogy hívják?

Frigyes: Már meghalt. De mielőtt császár lett, isten volt. Most már semmi.

Pali: Hogyan fejezte be munkáját a fakír?

Frigyes megpróbálja levetni magát a mélybe, miután a nyakkendőjét rákötötte a létra legfelső fokára. Jakab pánikszerűen többször visszakérdezi az előző mondatot. A jelenet valamelyik pontján folyamatosan, egymásra, beszélnek

Frigyes: Hozzáverte a fejemet a térdemhez, és ezzel lemondott a kínai hercegségről is.

Pali: Ez azt jelentette?

Frigyes: Igen. Azután hasbavágott és megfélemlített, és tizenhárom golyót lőtt belém.

Pali: És nem halt bele?

Frigyes: Akkor már nem, mert nem is voltam igazán élő. Most se vagyok az. Egy hulla vagyok, amelyet egy majom lelke mozgat.

Pali: A golyók a testében vannak?

Frigyes: Talán megolvadtak a véremben.

Pali: Mikor?

Frigyes: Amikor a tűzútba akartam menni.

Pali: Hol van ez?

Frigyes: Kínában.

Pali: És milyen a tűzút?

Frigyes: Mindenütt lángok. Tűzút. Tűzút.

Pali: Nem égett meg?

Frigyes: Nem, mert már nem voltam igazi élő akkor se.

Pali: Hány év előtt volt ez?

Frigyes: Négy év előtt.

Pali: Akkor mennyi idős volt?

Frigyes: Tizennégy éves.

Pali: Már alkalmazva volt akkor?

Frigyes: Igen, egy fényképésznél.

Pali: Volt annak felesége?

Frigyes: Igen.

Pali: Szép asszony?

Frigyes: Szép. Ha láttam, feltámadt bennem a vadállat.

Pali: Szerette magát?

Frigyes: Szeretett, előttem vetkőzött.

Pali: És maga?

Frigyes: Lábujjhegyen mögéje mentem és megcsókoltam a hátát.

Pali: És erre?

Frigyes: Korbáccsal fenyített meg.

Pali: Megverte?

Frigyes: Korbáccsal megfenyített.

Pali: Elkergették magát?

Frigyes: Nem. Az asszony azután is mindig behívott, ha mosdott, vagy öltözött.

Pali: Hogyan öltözött?

Frigyes: Leült a földre ingben és úgy húzta a harisnyáját.

Pali: És maga?

Frigyes: Nekem be kellett gombolni a cipőjét és néha megsímogatót, mint egy szelídített vadállatot.

Pali: Milyen nemzetiségű ön?

Frigyes: Kaukázusi vagyok, de a világ minden fajta nemzetségének vére bennem van.

Pali: Hogyan?

Frigyes: Csecsemőkoromban elvittek a föld körül, és megszóptattak mindenütt. Mindenféle fajú tejet szóptam. Tetszik érteni?

Pali: Hogyne. Lehet még önből király?

Frigyes: Lehetett volna.

Pali: Eszerint már nem lehet.

Frigyes: Nem, mert a tűzúton nem tudtam átmenni.

Pali: Elbukott?

Frigyes: Nem mentem át.

Pali: Bátrabbnak kellett volna lennie, ugye?

Frigyes: Igen.

Pali: Mit kellett volna tennie?

Frigyes: Belemenni a tűzútba.

Pali: Én azt hiszem, magából lehet még király. Tudja-e, hol van most az a nő?

Frigyes: Nem tudom.

Pali: Nem szeretné látni?

Frigyes: De igen! Ha ő akarná, elmehetnék a tűzútba!

Pali: Hogyan?

Frigyes: Ha elősegítené, hogy bemenjek a tűzútba.

Pali: No és akkor?

Frigyes: Akkor a világ királya lehetnék.

Pali: Miáltal?

Frigyes: Úgy, hogy a tűzútba behatolnék, és ott hősieesen viselkednék.

Pali: No és akkor mi lenne?

Frigyes: Visszanyerném a kínai hercegséget is, és engem a világ királyának tennének meg.

Pali: Eszerint a nőtől függ a dolog?

Frigyes: Igen.

Pali: Hát akkor miért nem keresi fel ezt az asszonyt?

Frigyes: Nem lehet.

A jelenet alatt Frigyes különböző módokon, és helyszíneken próbálná felakasztani magát a nyakkendőjére. Pali megpróbálja megakadályozni az újabb és újabb kérdéseivel.

21. A sebész

Jakab: Hát ez az , uraim...ezt mondom mindig.

Krapek: Mit is?

Jakab: Nézzék meg ezt az embert. Nem bolond ez, csak gyötri az idő..... Mert mi a fő, kolléga úr? Miért kínlódik az ember? És miért eszik? Miért szeret? És miért örül? Az életért. Ami elmúlik. De miért múlik el? Mi akadályozza meg, hogy a tudós, művész befejezze munkáját, az apák felneveljék gyermekeiket? Végtelen egyszerű a dolog. Miért múlik el az idő? - ez, az első kérdés.

Pali: Maga orvos?

Jakab: Valamikor sebész voltam.

Krapek: Aham.

“Jakab az abszintes poharat mohó kéjvággyal vitte a szájához, szemeit lehunyva itta a zöld pálinkát, a sebész iszákos volt. Mégpedig csendes, szenvedélyes alkoholista, aki elveszett, aki egyenes úton halad a delírium tremens felé. Most egy pillanat alatt világos lett a szemének különös fénye, a vágy nélküli életkedve, kicsinyeskedő éleselméjűsége. Ez az ember valamikor nem volt ilyen, nem lehetett ilyen. Az alkohol változtatta meg.”

Jakab: Hallgasson ide. Hát először is, nem az idő múlik, hanem mi. Idő nincsen. Csak a tudat, hogy a testünk kopik, hogy az agyvelőnk sorvad, hogy a betegség megöl... hogy idő van. Pedig mondom, idő nincsen. Az idő ránehezedett az emberiségre. S itt tört reánk a halál, az öregség degenerációja, a baj, a fájdalom.

Súlyos dolog ez. Az időnek a mérge beleette magát a filozófiánkba, a művészetünkbe, a napi beszédbe. Az embernek, amint kinőtt a gyermekkorból, társává válik az idő gondolata, s el nem hagyja a halál percéig. Shakespeare megírta a lenni vagy nem lenni, Beethoven a sorsszimfóniáját - amelynek haláltáncszerű témájában a másodpercek kérlelhetetlen egymás

után való lepergését halljuk. S mindez semmivel se fejez ki többet, mint amikor az egész közönséges emberek felsóhajtának: "bizony, öregsünk!"

Én megtaláltam az agyban az időt. Külsőleg nem különbözik a többi agysejtől, s mégis ez a fészke a betegségnek, a nyomornak, az elmúlás oktan bánatának. Én tudom, és fel fogom ajánlani találmányomat egy embernek, aki mindenáron szabadulni akar az időtől, akit terhesen szorít az elmúlás gondolata. Segíteni fogok rajta.

Jakab demonstráció gyanánt véletlenül egy kis akasztófát ácsol, azon magyaráz.

Jakab: Nézze csak! Lassan egy vágást teszek a tarkótól a fültőig. Lefejem a bőrt és izmokat egy fél tenyérynire a csonthátyához raspatoriumot! A csontnál vagyok.

Kérem a vésőt! Megcsinálom a nyílást, kihajtom a csontlétet. Az agyhártyánál vagyok már. Óvatosan keresztül vágom. Félrehajtom, és a kezemmel behatolok az egyik hasadékba, hogy melyikbe, azt én tudom -és kiszedem az időt. Egyszerűen kikanalazom az emberi bánat átkozott darázfészekét. Két perc, és minden készen van. Azután bevarrom az agyburkot, beillesztem a csontlétet. Az ereket elkötöm. A csonthátyát bevarrom. Azután izom- és bőrvarratok. Bekötöm a sebet. Készen vagyok, és fölébresztem az embert. (A sebész most fölkel a székről, és szinte kiabálva folytatta.) Ez a jövő embere, az igazi új ember, aki friss, tiszta agyvelejével megfejt a mának a titkait, a holnap igazságait.

A seb három nap alatt gyógyul. Miért három nap alatt? Nem is sejti, kolléga úr? Hiszen nincs többé idő! Az a sok szellemi energia, amelyet az elmúlás csendes örülete elrabol tőlünk, a miénk marad teméntelen életenergia alakjában.

Egyszerű a találmányom, nemde, kolléga úr? Határozottan érdemes volt rajta gondolkodni.

De addig is, míg a sebészi beavatkozás ideje el nem jő, egy múló értékű belgyógyászati szerünk van az idő ellen. Ez az abszint. Tisztán tüneti orvosság. Sokáig úgyse kell, mert a sebészi eljárás radikális és kitűnő. Isten éltesse, drága barátom.

Richárd: Tyű, a kutya..., na még egy bútorraktár, barátaim....

Kulhanek: Ne haragudjanak jóemberek, de a gyomrom már gyűszű nagyságúra zsugorodott ettől a sok borzalomtól. Valamelyiküknek nincs valami szép története is esetleg?

22. Csónakosbáb

Frigyes: Hát én álmodtam az imént...egy szépet...

Krapek: De jó is annak, ugye, aki aludni tud...

Lány: Engedelmelemmel, uraim...én szeretném meghallgatni...

Richárd: Maga? Magának kisasszony rózsaszín a ruhája, és véres a cipője...

Pali: Hagyd már békén..Maga meg meséljen...

Frigyes: Álomban a napsugarak eltűntek már a horizontról, az ég topázkék színnel borult rá a földre. A hold még nem jött fel, elindultam a víz partján a folyó irányában. Beültem egy csónakba , és hanyatt feküdtem a fenekén. A város lassanként elmaradt mellettem; de a sok mese, amely benne lakik, utánam küldte tündéri muzsikáló hangjait.

Krapek: Hú, ha jól érzékelem, itt valami dörgős romantika készül...

Frigyes: Hallgasd csak! Üvegfuvalák csengtek, és mély hangú varázshegedűk szóltak. Mintha csak leányok és fiúk szívei zenéltek volna a zavaros, ernyedt harmóniákban.

A kis csónakban elindul a báb, és csakhamar meglátja a parton álldogáló asszonykát. Az levesz a derekáról egy fátylat, és a fiú arcára teríti, mint egy halotti leplet.

Frigyes: Ki vagy te drága asszony?

Zsidó asszony: Azt hiszem látod ki vagyok, zsidó asszony vagyok, a férjem törvénytudó és nincs itthon.

Frigyes: Megpihenhetnék a házában? Messzi útról jövök.

Zsidó asszony: Akkor bizonyára éhes vagy. Kenyérrel kínálnálak.

Frigyes: Drága előttem minden, amit a kezeddel megfogsz.

Kenyérrel kínálja.

Zsidó asszony: Itt lakunk, messze a várostól, mert a férjem nagyon félt és nem akarja, hogy férfiakat lássak.

Frigyes: Félt, hogy hűtlen leszel hozzá?

Zsidó asszony: Attól nem tart, mert tudnivaló, hogy a házasságtörő asszonynak halál a büntetése, megkövezés, de azt se akarja, hogy más férfi netán vágyat ébresszen bennem.

Frigyes: A férjed egész nap távol van. Nem nehéz számodra a magány?

Zsidó asszony: Nem, mert dolgozom.

Frigyes: Nincs gyermeked?

Zsidó asszony: Nincsen, de megjósolták, hogy lesz és így türelmes vagyok a várakozásban ...

Az asszony nézegeti a fiú arcát....

Zsidó asszony : Fiatal vagy, a szerencse pártfogásába fog venni.

Frigyes: Miért gondolod, te, édes asszony?

Zsidó asszony: Mert eszesnek látszol és az arcod kedves.

“Egy újabb darab kenyeret tett elém egy sárga cseréptálban és egy vörös kőkorsót állított le. Azután végigsimítva csípőit a kezeivel, maga is leült szemben velem az üres helyre.”

Frigyes: Nem aggódsz, hogy férjed hazatér?

Zsidó asszony: Nem. Ilyenkor sohasem szokott hazajönni.

“Ettem. Ő nézett engem. Őlbe tett kezekkel, jóindulatúan és nyugodtan. Most jól megnéztem édes arcát.”

Frigyes : Milyen szép és kedves asszony vagy te - *mondtam halkán és igen őszintén.*

Zsidó asszony: Dehogy - *felelte nevetve* - már öreg vagyok. Tíz éve vagyok férjnél már bizony és már tizennyolc éves elmúltam, mikor az uram feleségül vett.

Frigyes: Tehát huszonnyolc éves vagy.

“Hallgattunk. A torkom száraz volt a vágytól. Jót húztam tehát a korsóból és azután felállottam.”

Frigyes: Köszönöm.... - *szóltam és megfogtam a két apró kezecskéjét.*

Zsidó asszony: Szívesen.

“Az édes szemeibe néztem, amelyek mosolyogtak és könnyesek voltak. Azután megcsókoltam az ajkait és a behunyt szemeit és a puha szép karjait, az elefántcsontszínű telt nyakát és a hajfürtjeit, amelyek fehér kendője alól kibújtak és cédrusillatot árasztottak.

Az asszony alétan és gyengéden hunyta le szemeit a csókjaim alatt. Vállai megremegtek. Majd szemhéjait erősen összeszorította. Azután lassan átölelt a két puha karjával, hozzám simult pompás csípőivel és mohón, buján, édesen csókolni kezdett, miközben ragyogó szemei közvetlen közelből észbontóan elváltozva a szemeimbe meredtek ... Ó csodálatos volt! ...”

Zsidó asszony: És most menj- *mondta azután és megsimogatta az arcomat.*

Frigyes : Engedd, hogy még maradjak.

Zsidó asszony: Menned kell, vagy azt akarod, hogy meghaljak? Hogy halálra kövezzenek és a férjem a szégyen bánatával éljen egész életén át. Én élni akarok, hogy visszagondolhassak rád és erre a boldogságra, amit most éltem át és amit nem vártam és nem reméltem az istentől.

Frigyes: Légy áldott ezerszer, - *megcsókoltam apró kezecskéit.*

Zsidó asszony: Szerencse és boldogság legyen a részed, ... *suttogta az asszony melegen, de elcsuklott a hangja és megcsókolta a vállaimat.*

“Letérdeltem előtte, átöleltem áldott csípőit és csókot nyomtam két térdére.

Azután elmentem. A szívem tele volt, nehéz volt, fájt, de boldog voltam. Kitértam a karjaimat a búcsúzó nap sugaraiban, azután elindultam a folyó folyásával ellenkező irányba. Az asszony ott állt a parton, a szemeit az egyik karjával elfödte és a másikat kinyújtotta abban az irányban, amerre távoztam. Ujjacskái lefelé lógtak, mint a sebzett madár szárnyai és csodálatos formái még egyszer megvillantak a napfény aranypatinájában.”

23. Delírium

Krapek: Na, köszönjük...igazán szép volt...Zokog a tört szív, mint a hegedű....

Pali : Te , hagyd abba a gonoszkodást, mert visszakérem a pénzemet.

Krapek: Miféle pénzedet?

Pali: Amit kölcsönadtam. A tíz koronát.

Frigyes halkan valami dalocska foszlányait kezdi dudorászni...

Krapek: Te nekem sohase adtál semmiféle pénzt. De nem is kértem. Van nekem elég. *(kiveszi az erszényét)* Húsz korona. Minek nekem kölcsön. Sohase tartozom senkinek.

Jakab: *(legyeket fogdos)* Kedves Krapek, bámullak. Ekkora gazembert mint te, még nem láttam. Örülök, hogy megismerhettelek.

Krapek: Kérlek...

Krapek idegesíti a dűnnyögő Frigyes, így inkább ő is rázendít....Pali is bekapcsolódik...szinte versengenek.

Krapek: Na mit szólsz? Kicsit szorul a gyerek!

Jakab: Persze, neked sokkal jobb a hangod...erősebb...

Krapek: Erősebb? Talán szebb, vagy mi a...

Jakab: Szebb...szebb....

Krapek: Nohát, becsületes, derék magyar fiú vagy te, engedd, hogy megcsókoljalak. *(Talán újabb nótázásba fognak, miközben a lány próbálná visszaszerezni az poharakat)*

„A rózsaszínruhás leány ruhájából apró kis üveg nedűje bújdosik, lázálmos illatot árasztva, amely a viola d’amour hangjára és az éjszakában messze imbolygó halvány árnyak suhanására emlékeztet.”

24. Kisemma a nyári bálon

Krapek: Azokat nem elvinni...megtölteni kisasszonyka!!!

Lány: Majd ha fizet az úr.....

Krapek: Láttál te már akasztást?

Lány: Nem.

Jakab: Van ám nekünk akasztófánk.

Richárd: Most játszhatunk akasztást.

Pali: Te leszel a bűnös, téged fogunk felakasztani.

Lány: Nem, nem akarom!

Richárd: Most állj mozdulatlanul.

Lány: Nem akarok!

Jakab: Minden készen áll az akasztáshoz, de a bűnös kegyelemért könyörög!

Krapek: Megtagadjuk. Hóhér, teljesítse kötelességét.

Lány: Nem, nem engedem!

Richárd: Nincs kegyelem.

Lány: Ne. Ne. Uraim, ne igyanak annyit, kérem, ne igyanak annyit.

Krapek: Csak vicceltünk kislány!!!!

Lány: Na, ne mondja...! Szennyesek a kézelői, rongyos a nyakkendője, tisztátalanok a cipői...és egyáltalán...semmi érzékenység nincs magában.

„A lány rájuk se nézett, csak a tearózsa hullott ki hajából, mint valami reszkető, messziről jövő jajkiáltás, amely egy sötét szobán jön keresztül. Olyan szobán, amelyikben tegnap előtt meghalt valaki. Vagy egy öreg, sovány leány, vagy egy fiatal, szűz fiú.”

Férfiak: A rózsaszínruhás lány arcára egy porszem se szállott. Egyetlen porszem se szállott. Egy porszemecske se szállt. A rózsaszínruhás leány fehér kis cipője véres. A cipője véres. A kiscipő véres.

Lány: Nem véres a cipőm, uraim! Nem véres! Ne iganak annyit, kérem!

A fiúk elkezdik játékból táncoltatni, heccelni a lányt.

„Finom por szóródik a levegőbe, bár a táncolók lábai nesztelenül és vigyázva suhannak, és a hangok úgy surrannak át a termen, mintha mindaz, ami belőlük rossz és nem szép volt, beleszűrődött volna az apró porszemekbe. A kékesen aranyló porszemek pedig hosszú hullámokban csókolóznak a levegőben, cikázva a lámpák körül, és beleszállnak a hangszerekbe.”

Lány: A rózsaszínruhás leány karcsú bokája megindul a padlón lassú lépésekkel. És sok fekete és színes boka csúszkál, lebeg már a padló felett. Minden mozdulat annyira fáj, mint egy hervadott emlék, mint egy hervadott tearózsa, mint egy tearózsaillatú emlék, amelyre valahol, a letarolt, őszi erdőben estefelé ráakad a férfi, aki fiatal feleségét elvesztette.

„Hogy hívják ezt a leányt, és honnan jött? Honnan jöhetett?

Erre a kérdésre felelni senki se tud itten. Pedig a cselló árva hangjai, a lány apró cipőcskéinek meleg vérfoltjaiért sírnak. És emiatt könnyes a szeme a két szomorú arcú, két egyforma arcú fiúnak is, akik szemeikkel és ajkaikkal mindvégig a véres cipőket nézték. De azután hirtelen eltűntek a nagybőgő hangjainak kusza, sötét mélységeiben.”

Eldurvul a játék. A férfiaknak monómánia-szerűen zúg a fejükben történetük a lánnyal. Sorba adogatják... Frigyes próbálna közbelépni, de sikertelenül. A lányról minden körben lekerülnek ruhák. A végén egy kis fehér ruhában, élettelenül hull bele Frigyes ölébe.

Frigyes: Nem mozdul.....

Felhasznált novellák:

Tor

Fekete csönd

Jolán

A kályha

Találkoztam anyámmal

Eroica

A gyertyák

Este

Szombat este

Nyári bál

A sebész

Délutáni álm

Ópium

Pista

Schmith mézeskalácsos

Gyilkosság

Pali

Hajnali elbeszélés

Muzsikusok

Rozi

Laci újságírónak készül

Előadás az öltözködésről

Bácska

A kis Emma

A bajnok

Egyiptomi József

Souvenir

Frigyes

Dénes Imre

